

Professor i miljøret: "Indsatsen for at forbedre de danske vandløb hviler på et ufuldstændigt vidensgrundlag"

Peter Pagh er professor i miljøret ved Københavns Universitet og har i årevis råbt op om mangelfulde målinger af de danske vandløbs økologiske tilstand. Peter Pagh

22. marts 2023

Andreas Ebbesen Jensen

Den økologiske tilstand i Danmarks vandløb skal forbedres, hvis vi skal leve op til EU's miljøkrav. Ifølge juraprofessor i miljøret Peter Pagh mangler vi dog meget mere konkret viden om de specifikke miljøforhold i vandløbene for at kunne handle mest hensigtsmæssigt. Miljøstyrelsen vil øge vidensindsamlingen.

"Uambitiøs." "Utilstrækkelig." "Uden politisk mod."

Sådan lyder dommen fra [Danmarks Sportsfiskeriforbund](#), [Greenpeace](#) og [Danmarks Naturfredningsforening](#) over den nye vandområdeplan, der skal udrulles frem mod 2027.

Kritikerne mener ikke, at vandområdeplanen er ambitiøs eller vidtrækkende nok til at få os i mål med at opfylde kravene for EU's vandrammedirektiv i 2027.

EU's vandrammedirektiv blev vedtaget af samtlige EU-lande i år 2000 og fungerer som en slags europæisk grundlov for vand.

Vandrammedirektivet skal med altså sikre en god økologisk tilstand for vandmiljøet over hele EU.

Den oprindelige deadline for at leve op til vandrammedirektivet var egentlig 2015, men fristen er siden blevet udskudt til 2027.

Nye tiltag skal styrke danske vandløb

[Som DM BIO har skrevet om tidligere](#), så halter Danmark gevaldigt bagefter, når det kommer til at opfylde EU's krav for god økologisk tilstand i vandløb.

[Miljøstyrelsens vurderer](#), at 41 procent af Danmarks vandløb risikerer ikke at leve op til EU's direktivmål i 2027.

I [den nye vandområdeplan](#) er der øremærket i alt fem milliarder kroner af til en stribe indsats, der skal forsøge at forbedre den økologiske tilstand i både vandløb, søer og kystvande frem mod 2027.

Nogle af pengene skal bruges på at forbedre den økologiske tilstand i en tredjedel af Danmarks vandløb - 18.500 km vandløb ud af i alt 64.000 km vandløb - som er omfattet af vandrammedirektivet:

De foreslåede tiltag er:

- Fysisk forbedring i form af restaureringstiltag i ca. 3.850 km vandløb
- Fjernelse af ca. 400 spærringer
- Etablering af ca. 35 okkeranlæg og ca. 300 sandfang
- Spildevandsindsatser for ca. 105 km vandløb
- Videreførelse af alle ikke-gennemførte indsats fra Vandområdeplaner 2 (2015-2021).

En del af den samlede indsats for at styrke vandmiljøet skal først besluttes på et senere tidspunkt, dog senest i 2024.

Holbæk Kommune

Faunaindeks dækker over manglende målinger

De - ifølge kritikerne - mangelfulde ambitioner og tiltag for vandplanerne er dog ikke det eneste problem, som hæmmer indsatsen for at styrke vandløbenes økologiske tilstand.

Peter Pagh er professor i miljøret ved Københavns Universitet, og han mener, at vi har forsømt at undersøge, hvordan forholdene rent faktisk er i vandløbene.

"En væsentlig del af dokumentationen af vandløbenes tilstand er baseret på teoretiske beregninger. Man har simpelthen ikke foretaget tilstrækkeligt med reelle målinger af faktorer som kemiske stoffer eller vandplanternes tilstand," siger han og slår sin pointe fast:

"Indsatsen for at forbedre vandløbenes økologiske tilstand hviler altså på et ufuldstændigt vidensgrundlag".

Ifølge ['Forslag til vandområdeplaner 2021-2027'](#) er den 'samlede økologiske tilstand' kendt i 93 pct. af vandløbene herhjemme.

Det samlede tal er dog baseret næsten udelukkende på Dansk Vandløbs Fauna Indeks (DVFI) for smådyr, hvis økologiske tilstand er kendt i 92 pct. af vandløbene.

Den økologiske tilstand for fisk er kendt i lidt over 50 pct. af vandløbene. For vandløbsalger og vandløbsplanter er den økologiske tilstand kun kendt i hhv. 23 pct. og 15 pct. af vandløbene.

"Det rene fiksfakseri"

Dansk Vandløbs Fauna Indeks (DVFI) har siden 1998 været det eneste indeks, som har været benyttet i forbindelse med vurdering af målsætningsopfyldelse af den økologiske kvalitet i vandløbene, forklarer Peter Pagh.

I slutningen af 00'erne lykkedes det politikerne at få EU til at vedtage en konvertering af faunaindekset, så det også kunne bruges til at lave beregninger af andre faktorer for vandløbenes økologiske tilstand.

"Og det er jo det rene fiksfakseri," fortæller Peter Pagh og fortsætter:

"Tilstanden i vandløb er opgjort på grundlag af nogle teoretiske modelberegninger ud fra faunaindekset, der suppleres af sporadiske faktiske målinger. Andre faktorer for vandløbenes økologiske tilstand som fx. forekomsten af kemiske stoffer er ekstremt underbelyst - og har været det i årtier."

"Jeg har skrevet om det her i årevis, og jeg kan hilse og sige, at styrelserne ikke har travlt med at tale om det. Og det kan jeg jo sådan set godt forstå. Det ser jo ikke godt ud,"

Peter Pagh, juraprofessor i miljøret

Det er langt fra første gang, at Peter Pagh råber højt om de manglende vidensgrundlag for vandløbenes økologiske tilstand. Tilbage i 2005 udarbejdede han rapporten 'Responsum om det retlige grundlag for recipientmålregulering af vandløb' for Landbrugsrådet.

Rapporten kortlægger problematikkerne omkring de danske vandløbstilstandsvurderinger og konkluderede, at Danmark ikke lever op til EU's krav på området.

"Vandrammedirektivet anvender andre parametre og andre forureningsklasser end Dansk Vandløbs Fauna Indeks. Det vil med andre ord ikke være muligt at anvende Dansk Vandløbs Fauna Indeks uændret som grundlag for overvågning af vandkvalitet efter vandrammedirektivet," står der i rapporten.

Rapporten konkluderer desuden, at "den anvendte biologiske faunabedømmelse kan give misvisende oplysninger om vandløbets forureningsgrad."

"Jeg har skrevet om det her i årevis, og jeg kan hilse og sige, at styrelserne ikke har travlt med at tale om det. Og det kan jeg jo sådan set godt forstå. Det ser jo ikke godt ud," siger han.

Miljøstyrelsen: Vi vil øge vidensindsamlingen

DM BIO har været i kontakt med Miljøstyrelsen og forelagt dem kritikken fra Peter Pagh.

"Vi kan ikke genkende, at miljøtilstanden i vandløbene vurderes ud fra et ufuldstændigt vidensgrundlag. Omfanget af overvågning undergår løbende en vurdering ift. krav i direktiver og national lovgivning," siger Peter Kaarup, der er kontorchef hos Miljøstyrelsen i Østjylland

Miljøstyrelsen vurderer tilstanden i vandløbene ud fra de foreliggende data, der primært kommer det nationale overvågningsprogram, NOVANA, men også fra DTU og kommuner m.fl., forklarer Peter Kaarup.

Tilstanden vurderes ud fra i alt fire biologiske indikatorer (fisk, smådyr, alger og planter, red.) og forekomsten af bestemte miljøfarlige stoffer.

Miljøstyrelsen medgiver dog, at den nuværende dataindsamling har sine mangler.

"I det omfang, der foreligger data for alle kvalitetselementer bedømmes tilstanden ud fra alle fire kvalitetselementer, men i en række tilfælde foreligger data for færre kvalitetselementer. I så fald anvendes de foreliggende data til at fastslå tilstanden. Der kan altså forekomme tilfælde, hvor tilstanden er bedømt ud fra færre end alle fire kvalitetselementer," siger Peter Kaarup.

Han fortæller desuden, at Miljøstyrelsen er ved at revidere NOVANA-programmet for 2023-2027, og her vil der være fokus på at øge vidensindsamlingen af tilstanden for planter, alger og fisk i vandløbene.

"Det er besluttet, at andelen af vandløb med kendt tilstand med hensyn til forekomst af miljøfarlige forurenende stoffer skal øges i de kommende år."

Peter Kaarup, kontorchef hos Miljøstyrelsen i Østjylland

Kortlægning af vandløb kommer til kort

Et af kravene fra EU's vandrammedirektiv er, at bl.a. de kemiske forhold i vandet skal supplere den viden, der indsamles om de biologiske forhold i vandløbene, når de skal tilstandsvurderes.

Og her kommer kortlægningen af de danske vandløb i den grad til kort.

Ifølge Miljøstyrelsens vandområdeplaner 2021-2027 er den kemiske tilstand kun kendt i seks procent af de danske vandløb. Og det skal der rettes op på.

"Det er besluttet, at andelen af vandløb med kendt tilstand med hensyn til forekomst af miljøfarlige forurenende stoffer skal øges i de kommende år," siger Peter Kaarup.

Af praktiske og ressourcemæssige årsager er det dog ikke muligt at overvåge forekomsten af disse forurenende stoffer i samtlige målsatte vandområder gennem prøvetagninger og kemisk analyse, slår han fast.

"Derfor har Miljøstyrelsen igangsat udviklingen af modeller til estimering af koncentrationer af kemiske stoffer i umålte overfladevandområder," siger han.

I forbindelse med revisionen af NOVANA-programmet ser styrelsen desuden på, om overvågningen kan tilrettelægges på en anden måde inden for de givne rammer og dermed forbedre grundlaget for vurdering og klassificering af overfladevandområdenes tilstand, forklarer Peter Kaarup.

Det er også på høje tid, at vi får et større overblik over andelen af kemiske stoffer i de danske vandløb, mener juraprofessor i miljøret, Peter Pagh.

"Forpligtelsen om at tage analyser af miljøfarlige stoffer i vandløbene går jo helt tilbage til et EU-direktiv fra 1976. Senere blev den udbygget i vandrammedirektivet fra 2020 med særlige regler om miljømål og indsatsprogram for de særlige miljøfarlige stoffer, der blev fastlagt i EU-direktiver i hhv. 2008 og 2013," siger han.

Mikael B. Hansen

Regler forvirrer kommunerne og gør ansvar uklart

[I 2022 skrev DM BIO om et nyt digitalt værktøj](#), der kan hjælpe kommunerne til at indsamle mere viden om tilstanden for vandplanter, der som nævnt er groft underbelyst de fleste vandløb herhjemme.

Det gælder også for Faxe Kommune, hvor tilstanden for vandplanterne kun er kendt i fem ud af kommunens ca. 25 vandløb.

Det digitale værktøj giver kommunerne mulighed for selv at foretage målinger i deres vandløb ud fra planteindekset.

Det store spørgsmål er dog, om opgaven i sidste ende ligger hos kommunen eller Miljøstyrelsen.

"Skal vi selv bestille undersøgelser af alle vandløbene, eller skal vi afvente, at Miljøstyrelsen laver deres målinger? Det spørgsmål mangler jeg stadig at få svar på," udtalte Anne Planeta Etzerodt, der er miljø- og vandløbsmedarbejder i Faxe Kommune, i sin tid til DM BIO.

Det spørgsmål har DM BIO forelagt Peter Kaarup for Miljøstyrelsen.

"Kommunerne er velkomne til at gennemføre egne målinger, som medtages i de tilstandsvurderinger, som Miljøstyrelsen foretager såfremt undersøgelserne er lavet efter de tekniske anvisninger, som anvendes i NOVANA," svarer han.

Som det ser ud nu, er det dog kommunerne selv, der skal finde pengene til at foretage de målinger, som Miljøstyrelsen ikke har lavet.

"Og det koster jo en hel del tid og penge, da vi skal hyre folk udefra til at lave målingerne. På den måde kommer vi jo til at betale for, at Miljøstyrelsen ikke har gjort deres eget arbejde," udtaler Anne Planeta Etzerodt.

"De store mangler i beslutningsgrundlaget betyder, at vi risikerer at tillade ting, som ikke skulle have været tilladt. Eller omvendt forbyder noget, som viser sig at være ligegyldigt."

Peter Pagh, juraprofessor i miljøret

Manglende viden kan få negative konsekvenser

Peter Pagh kan godt forstå frustrationerne ude i kommunerne, hvor medarbejderne ofte famler i blinde, fordi vidensgrundlaget for vandløbenes tilstand er mangelfuld.

Og den erfarne professor i miljøret frygter, at den mangelfulde viden om vandløbenes økologiske tilstand kan få negative konsekvenser for det fremtidige arbejde med at styrke vandmiljøet herhjemme.

"De store mangler i beslutningsgrundlaget betyder, at vi risikerer at tillade ting, som ikke skulle have været tilladt. Eller omvendt forbyder noget, som viser sig at være ligegyldigt. Det er jo konsekvensen af, at vi grundlæggende ikke ved, hvad vi snakker om," siger han.

Læs mere om vandmiljø

→ [Nyt værktøj kan sende Danmarks vandløb i en sundere retning](#)

→ [Kunstige rev og fiskebørnehaver giver biodiversiteten en hånd](#)